

S.S. ACADEMY

Near Old Buspark, Adwait Marga, Kathmandu (पुरानो बसपार्क बन्दै गरेको भ्यू टावर हुँदै शहिद शुक्र स्कूलको अगाडि)

Contact No.: 9851123157, 9841353362, [f ss.academy](https://www.facebook.com/ss.academy)

ईमेल: ssacademy49@gmail.com, वेबसाईट: www.ssstudycenter1.com

लागत लेखा (Cost Account)

- वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्दा लागेका खर्चहरूको वर्गिकरण, अभिलेखन र व्यवस्थित प्रस्तुतिकरणलाई लागत लेखा भनिन्छ। वास्तवमा वस्तु उत्पादन गर्दा तथा सेवा प्रदान गर्दा लागेका लागतहरू पहिचान गर्ने, लागतको अभिलेख राख्ने, कूल लागत र प्रति एकाई उत्पादन लागत पत्ता लगाउने र लागत नियन्त्रण गर्ने कार्यहरू लागत लेखाविधि अन्तर्गत पर्दछन्।
- कुनै वस्तु उत्पादन गर्दा अथवा सेवा उपलब्ध गराउँदा बहन गर्नुपर्ने खर्चलाई नै लागत भनिन्छ। अर्को शब्दमा वस्तु उत्पादन गर्ने तथा कार्यसम्पादन गर्न प्रयोग गरिएका आर्थिक स्रोतहरूको मूल्य नै लागत हो।
- खर्चहरूको विश्लेषण र वर्गीकरण गरी उत्पादित वस्तुको प्रति ईकाई लागतको यथार्थ पहिलाउनुका साथै कूल लागत कसरी बनेको छ भनि स्पष्ट गर्नु नै लागत लेखाविधि हो।
- यसले उत्पादित वस्तु वा सेवाको उत्पादन मूल्य पत्ता लगाउनुको अलावा प्रस्तावित वस्तु वा सेवाको उत्पादन मूल्य कति हुने भनि तथ्यपरक पुर्वानुमान गर्दछ।
- यसले प्रत्येक काम, प्रक्रिया, एकाईको लागत पत्ता लगाउँछ। यसरी वस्तु वा सेवाको लागत पत्ता लगाउने र लागत नियन्त्रण गर्ने कार्यसंग सम्बन्धित लेखाविधिलाई लागत लेखाविधि भनिन्छ।
- कूल लागत र प्रति एकाई उत्पादन लागत पत्ता लगाउने, लागत विश्लेषण गर्ने, लागत नियन्त्रण गर्ने र व्यवस्थापनलाई निर्णय लिनका लागि आवश्यक लागत सम्बन्धी तथ्यांकहरू उपलब्धगराउने उद्देश्यले लागत लेखा विधि अन्तर्गत लागतको संकलन, वर्गिकरण, विश्लेषण, अभिलेखन र उपयुक्त तरिकाले विभाजन गरिन्छ।
- वास्तवमा वस्तु वा सेवाको लागत पत्ता लगाउने, लागतको अभिलेख राख्ने, लागतको अभिलेखन राख्ने र लागत नियन्त्रण गर्न व्यवस्थापनालाई ठोस मार्गदर्शन प्रदान गर्ने एक विज्ञानको रूपमा लागत लेखालाई परिभाषित गर्न सकिन्छ।

There are primarily four types of cost accounting.

- Standard Cost Accounting.
- Activity-based cost accounting.
- Marginal cost accounting.
- Lean Accounting.

लागत लेखाको उद्देश्य एवं कार्यहरू

- प्रति एकाई मूल्य पत्ता लगाउनु,
- प्रक्रियागत खर्च कति लागेको हो, खर्च कुन, कुन क्षेत्रमा भएको हो थाहा पाउन,
- वस्तु वा सेवाको मूल्य निर्धारण गर्न,
- नाफालाई अधिक कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा व्यवस्थापनलाई मार्गदर्शन गर्नु,
- कच्चा पदार्थ, WORK IN PROGRESS, CONSUMABLE STORE, FINISHED GOODS सबैको नियन्त्रण र समुचित प्रवाह गर्ने,
- विक्रय मूल्य निर्धारणमा सहयोग गर्न,

- कम लागतमा कसरी उत्पादन गर्न सकिन्छ सोको जानकारी दिने,
- कुन कुन प्रक्रिया, कुन कुन एकाईमा खर्च घटाउन सकिने हो सो पत्ता लगाउन,
- भविष्यमा थप लगानी गर्न सक्ने सन्दर्भमा निर्णय लिन,
- व्यवस्थापकीय योजना निर्माण, निर्णय, नीति निर्माण, नियन्त्रणका लागि आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउन,
- लागतमा नियन्त्रण गर्न सहयोग गर्नु,
- विभिन्न तहका व्यवस्थापकलाई समयमै प्रभावकारी रूपमा आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउने,
- उत्पादकत्व र लागत वचतका आधारमा बोनस कार्यक्रम बनाउने,
- विविध वित्तीय निर्णयका लागि व्यवस्थापनलाई आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउने,
- लागत र नोक्सानीको विश्लेषण गर्ने,

लागत लेखाको महत्त्व

- कुन काममा फाईदा र कुन काममा नोक्सान भएको छ सो थाहा पाउन,
- उत्पादनमा प्रभावकारिता ल्याउन,
- लागतको पूर्वानुमान गर्न,
- भविष्यका लागि उत्पादन नीति निर्देशित गर्न,
- नाफा वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउन,
- निर्णय गर्ने कार्यमा मद्दत गर्न,
- लागत सम्बन्धी विश्वनीय तथ्याक उपलब्ध गराउन,
- विक्रय मूल्य निर्धारण गर्न सहयोग गर्न,

लागत लेखाका विशेषताहरू

- लागत संग सम्बन्धीत लेखा,
- लागत विश्लेषण संग सम्बन्धीत छ।
- कच्चा पदार्थ, सहायक कच्चा पदार्थ र अन्तीम वस्तु सबैको उपयुक्त लागत विश्लेषण गर्दछ।
- लागत नियन्त्रण गर्ने प्रमुख विषय,
- लागत निर्धारण,

The following are different cost accounting approaches:

- Standard cost accounting
- Activity-based costing
- Resource consumption accounting
- Throughput accounting
- Life Cycle Costing
- Environmental accounting
- Target costing

लागत लेखाका सिमाहरू

- लागत लेखा विधिका नियममा एकरूपताको अभाव हुनु,

- खर्चको वर्गिकरणका विषयमा अवधारणागत विविधता भएको,
- संयुक्त लागतलाई वितरण गर्ने निश्चित नियम एवं सुत्र नभएको,
- खर्चिलो प्रणाली: सानातिना संस्थाहरुको लागि थप व्ययभार श्रृजना गर्दछ ।
- भावि समस्या समाधान गर्ने उपकरणको अभाव जस्तै मुद्रास्फीतिको अवस्थामा लागत के हुने ?
- दोहोरो लेखा प्रणालीको अभाव,
- लागत लेखाका सर्वमान्य सिद्धान्तहरु पूर्णरूपमा विकसित हुन नसकेको ।

लागत लेखा र वित्तीय लेखा विच भिन्नता

भिन्नताका आधार	वित्तीय लेखाविधि (Financial Accounting)	लागत लेखाविधि (Cost Accounting)
उद्देश्य	वित्तीय कारोबारको अभिलेख राखी वित्तिय अवस्था पत्ता उगाउनु ।	लागतको अभिलेख राखी, लागत नियन्त्रण गर्नु
ध्यान	वित्तीय कारोबारको अभिलेख	लागत नियन्त्रण
अनिवार्यता	यो अनिवार्य राख्नुपर्ने लेखा हो	यो स्वेच्छिक हुन्छ ।
विक्रयमूल्य निर्धारण	यसमा मूल्य निर्धारण गर्ने गरी अभिलेख नराखिने हुँदा मूल्य निर्धारणमा कठिनाई	यसमा लागतको स्पष्ट अभिलेख राखि विक्रय मूल्य निर्धारण गरिन्छ ।
अभिलेखको प्रकृति	खर्चको प्रकृति अनुसार राखिन्छ ।	खर्चको उद्देश्यको आधारमा अभिलेख राखिन्छ ।
लागतको वर्गिकरण	यसमा वस्तु उत्पादन गर्दा वा सेवा प्रदान गर्दा लाग्ने लागतको वर्गिकरण नगरिने	यसमा लागतलाई प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष, स्थिर, परिवर्तनशील आदिको रूपमा वर्गिकरण गरिन्छ ।
अवधि	व्यवशाय सञ्चालनको नतिजा वर्षको अन्तमा मात्र निकालिन्छ ।	संगठनको आवश्यकता र व्यवस्थापनको माग अनुसार लागत सम्बन्धीत प्रतिवेदन तयार गर्न सकिन्छ ।
जानकारीको प्रकृति	समग्र व्यवशायको वित्तीय स्थितिको जानकारी प्रदान गर्छ ।	प्रत्येक क्रियाकलाप, प्रक्रिया आदि सम्बन्धी पृथक, पृथक जानकारी पनि उपलब्ध गराउन सक्छ ।
मौज्दात मूल्यांकन	लागत मूल्य र बजार मूल्यमा जुन कम हुन्छ सो मूल्य अन्तीम मौज्दातको मूल्यांकन गरिन्छ ।	यसमा लागत मूल्य अर्थात खरिद मूल्यमा अन्तीम मौज्दातको मूल्यांकन गरिन्छ । विक्रय मूल्यलाई ध्यान दिईदैन ।

लागत अवधारण, महत्व र वर्गीकरण

- कुनै पनि वस्तु उत्पादन गर्दा अथवा सेवा उपलब्ध गराउँदा बहन गर्नुपर्ने खर्चलाई नै लागत भनिन्छ ।
- यसरी वस्तु वा सेवा उत्पादन गराउँदा विभिन्न प्रकारका सामग्रीहरु, श्रम र अन्य प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष खर्चहरु लाग्ने गर्दछन् यी खर्चहरुलाई नै लागत भनिन्छ ।
- वस्तु उत्पादन गर्ने तथा कार्यसम्पादन गर्ने प्रयोग गरिएका आर्थिक श्रोतहरुको मूल्य नै लागत हो । लागतसम्बन्धी अवधारणाहरु निम्न छन् ।

(क) लागत : वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्दा लाग्ने खर्च ।

(ख) खर्च : नाफा नोक्सान निर्धारण गर्ने अभिप्रायले आयबाट घटाईने लागत एवं नोक्सानीको रकम । सम्बन्धीत वर्षको खर्च घटाई नाफा नोक्सान निर्धारण गरिन्छ । Cost of goods sold, कार्यालय तथा प्रशासनिक खर्च आदि खर्चका उदाहरण हो ।

(ग) नोक्सानी : कुनै सेवा वा सामान प्राप्त नगरिकन बहन गर्नुपर्ने क्षतिलाई नोक्सानी भनिन्छ । उदाहरणको लागि विक्रिमा दिइने छुट, आगलागि, चोरी, दुर्घटना आदिबाट हुने नोक्सानी ।

(घ) लागत केन्द्र : कुनै कृयाकलाप वा उत्तरदायित्वको सबैभन्दा सानो केन्द्रलाई लागत केन्द्र भनिन्छ जहाँ लागतहरु सञ्चय हुन्छन् । विभिन्न विभागहरु र ती विभागहरु भित्र पनि सञ्चालन गरिने विभिन्न क्रियाकलाप अन्तर्गत अनेकौ लागत केन्द्रहरु हुन्छन् । जस्तै वस्तु उत्पादन गर्ने, ढाँचा बनाउने, कच्चा मालसामान खरिद गरी भण्डारण गर्ने आदि लागत केन्द्रका उदाहरण हुन ।

लागतको वर्गिकरण : (Classification of cost): समान प्रकृतिका लागतहरुलाई एउटै समूहमा राख्ने कार्यलाई लागतको वर्गिकरण भनिन्छ । उत्पादित वस्तु तथा उपलब्ध गराइएको सेवाको लागत पत्ता लगाउनको लागि र लागत केन्द्र पहिचानको लागि लागतहरुको वर्गिकरण गर्नुपर्दछ । लागतको वर्गिकरण निम्नानुसार छ ।

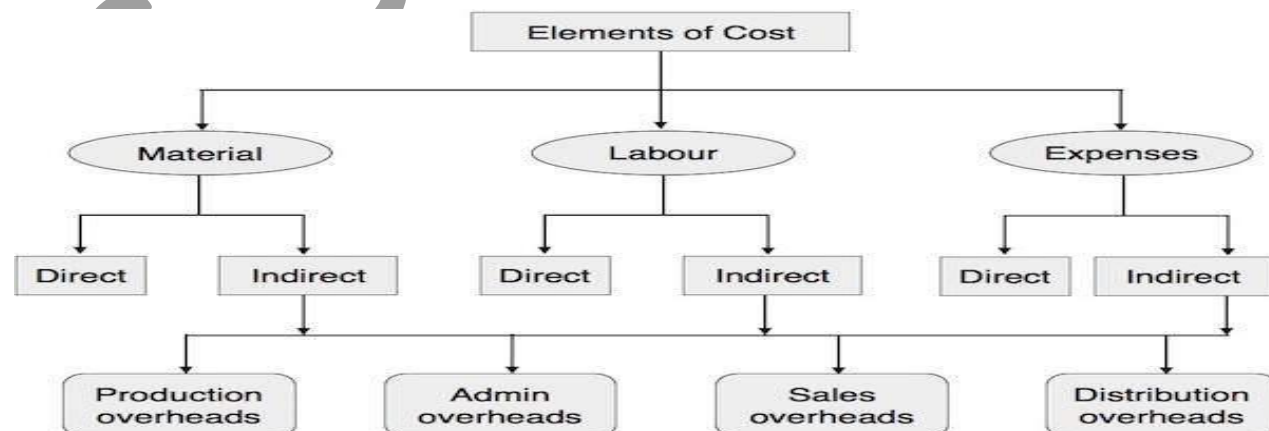
(क) उत्पादन वा प्रक्रियाको आधारमा : यसमा खर्चलाई प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष गरी २ भागमा वर्गिकरण गरिन्छ । उत्पादित वस्तुको अंशको रूपमा देखिने लागतलाई प्रत्यक्ष लागत भनिन्छ भने वस्तु उत्पादन गर्दा आवश्यक पर्ने तर उत्पादित वस्तुको अंशको रूपमा नदेखिने लागतलाई अप्रत्यक्ष लागत भनिन्छ ।

प्रत्यक्ष लागत भन्नाले यस्तो रकमलाई जनाउँदछ जुन कुनै पनि उत्पादन तथा वस्तु विशेष वा सेवासँग सजिलै छुट्याउन सकिन्छ । यसले उत्पादन तथा सेवामा लाग्ने सामग्री, श्रम तथा अन्य खर्चहरु जसको प्रत्यक्ष सम्बन्धमा उत्पादन वा सेवासँग हुने रकमलाई जनाउँदछ । प्रत्यक्ष लागतको लागत केन्द्रसँग प्रत्यक्षरूपमा सम्बन्धित हुन्छ ।

कुनै उत्पादन वा वस्तु विशेष वा लागत केन्द्रसँग सम्बन्धित नहुने लागतलाई अप्रत्यक्ष लागत भनिन्छ । यस्तो खालको लागत उत्पादनलाई सहयोग पुर्याउने वा अप्रत्यक्ष रूपमा उत्पादनसँग सम्बन्धित हुन्छ । अप्रत्यक्ष लागत सम्पूर्ण व्यवसायको लागि खर्च गरिने हुँदा कुनै वस्तु विशेषसँग यस लागतको सम्बन्ध स्थापित हुँदैन । उदाहरणको लागि वस्तु उत्पादन गर्ने कम्पनीको कार्यकारीको तलब, प्रशासनिक खर्चहरु आदि

(ख) लागत तत्वको आधारमा (on the basis of element of cost)

Element of cost

1. **Direct Material:** It refers to material out of which a product is to be produced or manufactured. The cost of direct material is varying according to the level of output. For example: Milk is the direct material of butter.
2. **Indirect Material:** It refers to material required to produce a product but not directly and does not form a part of a finished product. For example: Nails are used in furniture. The cost of indirect material is not varying in direct proportion of product.
3. **Direct Labor:** It refers to the amount paid to the workers who are directly engaged in the production of goods. It varies directly with the output.
4. **Indirect Labor:** It refers to the amount paid to the workers who are indirectly engaged in the production of goods. It does not vary directly with the output.
5. **Direct Expenses:** It refers to the expenses that are specifically incurred by the company to produce a product. A product cannot be produced without incurring such expenses. It varies directly with the level of output.
6. **Indirect Expenses:** It refers to the expenses that are incurred by the organization to produce a product. But, these expenses cannot be easily found out accurately. For example: Power used for production.
7. **Overhead:** It is the combination of all indirect materials, indirect labour and indirect expenses.
8. **Factory Overhead:** It is otherwise called Production Overhead or Works Overhead. It refers to the expenses that are incurred in the production place or within factory premises. For example: Indirect material, rent, rates and taxes of factory, canteen expenses etc.
9. **Administration Overhead:** It is otherwise called Office Overhead. It refers to the expenses that are incurred in connection with the general administration of the company. For example: Salary of administrative staff, postage, telegram and telephone, stationery etc.
10. **Selling Overhead:** It refers to all expenses incurred in connection with sales. For example: Salary of sales department staff, travelers' commission, advertisement etc.
11. **Distribution Overhead:** It refers to all expenses incurred in connection with the delivery or distribution of goods and services from the producer to the consumer. For example: Delivery van expenses, loading and unloading, customs duty, salary of deliverymen etc.

(ग) कार्यहरूको आधारमा (On the basis of function)

१. **PRIME COST** = Direct Material + Direct Labour + Direct Expense.
२. **FACTORY COST** = Prime cost + Factory Overheads + Opening stock of work-in-progress - closing stock of work-in-progress.
३. **COST OF PRODUCTION** = Factory cost + Office and Administration overhead + R&D overheads.
४. **COST OF GOOD SOLD** = Cost of Production + Opening stock for finished goods - closing stock of finished goods
५. **TOTAL COST** = Cost of good sold + Selling & distribution overhead.

(घ) व्यवहारको आधारमा

१. परिवर्तनशील लागत (Variable cost:- Costs that vary in direct proportion to the volume of production.
२. स्थिर लागत (Fixed cost: Costs which do not vary with the level of production are known as fixed costs.
३. अर्ध परिवर्तनशील लागत (Semi-Variable cost - Costs which contain both fixed and variable components.

(ङ) निर्णय कार्यको लागि वर्गीकरण (Classification for decision making)

१. सान्दर्भिक र असान्दर्भिक लागत (Relevant and Irrelevant cost)
२. परित्याग र अपरित्याग लागत (Avoidable and Unavoidable cost)
३. अवसर लागत (Opportunity cost : It refers to the value of sacrifice made for benefit of opportunity foregone in accepting an alternative course of action.
४. सीमान्त लागत (Marginal cost : Costs of producing one additional unit. It is useful for price fixation.
५. **Normal & Abnormal costs:** Normal costs are normally incurred at a given level of output, while Abnormal cost is an unusual or unexpected and due to some abnormal situation of the production.
६. **Sunk Costs:** It is a cost which has been already incurred or sunk in the past. It is not relevant for decision making.
७. **Imputed cost:** The cost which do not involve any expenditure in real sense. They included in cost accounts only for taking managerial decisions.

केहि बस्तुगत प्रश्नहरू

1. Which of the following cost is also known as overhead cost or on cost:
 - a. Cost of direct Labour
 - b. Cost of indirect Labour
 - c. Direct expenses
 - d.. Indirect expenses
2. Which of the following calculate the actual cost of product:
 - a. Cost estimation
 - b. Costing
 - c. Both a and b
 - d None of these
3. Costing is specialized branch of accounting which deals with:
 - A. Classification, recording, allocation, and control of asset

- b. Classification, processing, allocation and directing
 - c. Classification, recording, planning and control of asset
 - d. Classification, recording, allocation and directing
4. In cinema halls, composite cost unit is _____:
- a. A seat per show.
 - b. Cost of screening
 - c. Salary of staff
 - d. Rent of cinema hall
5. The stage of production at which separate products are identified is known as _____:
- a. Process costing
 - b. Reverse cost method
 - c. Subsequent cost.
 - d. Equivalent production
6. ___ in contracts entitles a contractor to suitably enhance the contract price if the cost rises beyond a given percentage:
- a. Notional price
 - b. Indirect cost
 - c. Estimate
 - d. Escalation clause.
7. Which factor that cause change in cost of activity:
- a. Activity cost
 - b. Driver rates
 - c. Cost pool
 - d. Cost drivers.
8. Over-absorption of factory overheads, due to inefficiency of management, should be disposed of by:
- a. Carry forward to next year
 - b. Supplementary rate
 - c. Transfer to costing P&L A/c.
 - d. Any of these
9. When absorbed overheads are rs.23,540 and actual overheads are rs.22,400, there is:
- a. Under absorption of rs.1,140
 - b. Under absorption of rs.45,940 .
 - c. Over absorption of rs.1,140
 - d. Over absorption of rs.45940
10. Danger level= Normal consumption X _____
- a. Reorder period
 - b. Maximum Reorder period
 - c. Maximum Reorder period in emergency.
 - d. Minimum Reorder period
- Answers:
11. The total of all direct expenses is known as
- a) Total cost
 - b) Overhead
 - c) Prime cost.
 - d) Work cost
 - e) None of these
12. An opportunity cost is a
- a) Direct expense
 - b) Indirect expense
 - c) Variable expense
 - d) Fixed expense
13. Which of the following is not a relevant cost information in a make or buy decision?
- a. Variable cost of making
 - b. General fixed cost
 - c. Purchase price
 - d. Loss of contribution to make the product
14. Depreciation is a:
- a. Measure of consumption of assets
 - b. Process of allocation and not of valuation
 - c. Wear and tear due to use and/or lapse of time
 - d. All of the above
15. The cost of goods sold is equal to
- a. Total Purchases - Total Sales.
 - b. Opening stock + Total Purchase.
 - c. Opening stock - Total Purchases + Closing Stock+ Direct Costs.
 - d. Opening stock + Total Purchases – Closing Stock + Direct Costs
16. Example of semi-variable items include the following except:
- a. Telephone
 - b. Repairs and maintenance
 - c. Depreciation of plant and machinery
 - d. Insurance of plant and building
17. Direct Labor is an element of:
- a. Prime cost
 - b. Conversion cost
 - c. Total production cost
 - d. All of the given options
1. (d) ; 2. (b) ; 3. (a) ; 4. (a) ; 5. (c) ; 6. (d) ; 7. (d) ; 8. (c) ; 9. (b) ; 10. (c) 11(c) 12(a) 13(b) 14(d) 15(d) 16(d) 17(d)